תורה אור

מאי חדוש °לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך כל שיש לו נחלה יש לו גבול כל שאין לו נחלה אין לו גבול נאמנים לומר קברנו והא לית להו °ולפני עור לא תתן מכשול א"ר אבהו בכהן עומד שם ודילמא כהן טמא הוא דנקיט תרומה בידיה ודילמא תרומה טמאה היא דקאכיל מינה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא לא בקיאי ביצירה קמ"ל: נאמנין על הבהמה וכו': והא לית להו ולפני עור לא תתן מכשול א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בגוזז ועובד אי הכי מאי למימרא מהו דתימא לא בקיאי בטינוף קמ"ל: נאמנין על ציון וכו': ואע"ג דמדרבנן הוא כיון דכתיבא מזהר זהירי ביה דכתיב °וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון: אבל אין נאמנין לא על הסככות וכו': סככות *דתנן *אלו הן סככות אילן המיסך על הארץ פרעות דתנן [א] *אבנים פרעות היוצאות מן הגדר בית הפרס *א"ר יהודה א"ר שמואל מנפח אדם בית הפרס והולך *רב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהור ותנא °החורש בית הקברות הרי זה עושה בית הפרס ועד כמה הוא עושה °מלא מענה מאה אמה בית ארבעת סאין רבי יוסי אומר חמש ולא מהימני והתניא שדה שאבד בה קבר נאמן כותי לומר אין שם קבר לפי שאינו מעיד אלא על גופו של קבר אילן שהוא מיסך על הארץ נאמן לומר אין תחתיו קבר לפי שאינו מעיד אלא על גופו של קבר א"ר יוחנן במהלך ובא על פני כולה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא *רצועה נפקא קמ"ל: זה הכלל כו': זה הכלל לאתויי מאי לאתויי תחומין ויין נסך:

הדרן עלך דם הנדה

דברים יט · ויקרא יט · יחזקאל לט

מאי דרדש. כותיים שאין קוברים את הנפלים: לא תסיג גבול רעך. ומוקמינן לה בספרי* במוכר קברי אבותיו: נאמנין לומר קברנו. דמידי דאורייתא הוא טומאת המת: והא לית להו ולפני עור לא תתן מכשול. לא דרשי ליה במכשילים את חבירו ולא איכפת להם אם אנו מוטלים על פיהם: בכהן. כותי עומד שם: דקאכיל מינה. *ותרומה טמאה בטהורה לטהור וכ"ש לטמא: לא בקיאי ביצירה. וכי קברי נפל לא ידעי דהוא בן מ' יום וסברי מיא בעלמא הוא ואינו מטמא: בטינוף. בבהמה דקה ופוטר את הבהמה מן הבכורה ובבכורות (דף כב:) מפרש מאי טינוף שמגלגלת ומוצאה דם דכך רחם וזהו הולד שנימוח ויוצא הלכך הבא אחריו אינו בכור והני כותיים לא בקיאי בטינוף ואמרין דלא טינוף ואמרו טינוף הוא ופוטרין את הבא אחריו קמ"ל: על ציון. נציון וסומכין עליהן ועבדינן טהרות היכא דלא לייט: אילן המיסך על הארץ. והוא סמוך לדרך בית הקברות ואמרינן דמיטרלמי בין השמשות וקברי המת ואם הענפים מובדלים שאין האהל שלם וידוע ותלוי שיש קבר המת(א) באהלות ואין ידוע איזה הוא והכותי מעיד על אחד זה טהור אינו נאמן לפי שאינו חס על הספק ותולה הטומאה באהל שני מספק: פרעות.(ב) גדודות ובולטות מן הגדר וקברו המת אחת מהן ואין אנו יודעין תחת איזהו מהן ובא כותי והעיד על מקצתן שהן טהורות אינו נאמן משום דלספקא לא חייש ותולה הספק באחרות: בית הפרס. שדה שנחרש בה קבר ואוקמי רבנן (ג)אגל סביבות הקבר מלא אמה בספק טומאה שדיקדקה המחרישה את העצמות ונתגלגלו: מנפח. דכשר ליכא ועצם כשעורה לא מטמא אלא במגע ובמשא הלכך מנפח כדי שלא יגעו רגליו בו והולך: שנידש. ברגלי אדם שהרגלים טשטשו את העצמות והחקוס: פרס. לשון דבר שבור ופרוס על שם שנפרסו העצמות: בית ארבעת סאין. הייט ק' על ק' שהרי חצר המשכן מאה על חמשים והוא בית סאתים: שדה שאבד בה קבר. מיקרי נמי בית הפרס ורבנן גזרו בכולה דתניא במועד קטן (דף ה:) ג' בית הפרס הן שדה שאבד בה קבר ושנחרש בה קבר ושדה בוכין: שאין מעיד אלא על גופו של קבר. דכיון דאמרי אין שם קבר ברום זה על גופו של קבר הוא מעיד וגופו של קבר דאורייתא ובדאורייתא מהימני. אלמא נאמנין על בית הפרס ועל (בית) הסככות(ד): מהלך על פני כל השדה. דכיון דעל פני כולה מהלך ודאי פשיטא ליה דניטלה הטומאה משם ומתני' דקתני דאין נאמן כגון שאינו מהלך על פני כולה שמשייר רוח אחת הלכך אפילו במקום שעבר אינו נאמן משום דלדידהו לספקא לא חיישי: מאי למימרא. נהי דלספק לא חיישי לודאי חיישי וכיון דפשיטא לן דקבר הוה בה והוא מהלך על פני כולה הרי עובר על מקום הקבר ודאי לאו דקים ליה שניטלה הטומאה לא עבר: רצועה נפקא. מן השדה וקראת על שם שדה זו ושם הוא תולה את מקום הטומאה והכא עבר מספקא לספקא לא חייש: קמ"ל. כיון דעל כל ד' רוחותיה עובר (ה)אכתוכה לרצועה לא חיישינן: לאתויי תחומין. אין נאמנין לומר עד כאן תחום שבת דתחומין דרבנן וכותיים לא קבילו להו: ויין נסך. דאין כותי מקפיד על מגע עובד כוכבים:

הדרן עלך דם הנדה

ודלמא כהן טמא הוא · ואע"ג דטמא נמי אסור לשהות בבית הקברות דבנזיר בפרק מי שאמר (דף יז:) בעי נזיר והוא בבית הקברות מי בעי שהייה למלקות או לא ובפרק ג' מינין (שם דף מג:) אמר רב הונא נזיר שעומד בבית הקברות והשיטו לו מתו או מת אחר חייב וטעמא לפי שמוסיף טומאה עליו דבמטורים שוהין את האחר אבל הטומאה כדאמר התם סתמים לית לאו האך (ו) מימרות: **ובנה** אצלו ציון · במועד קטן (דף ה.) מפיק מהכא ציון של בית הקברות וא"ת ולר"ש דאמר* אין קברי עובדי כוכבים מטמאין באהל היכי מפיק מהכא הא אמר במ"ק דאין מציינין אלא על טומאת אהל וי"ל מדמציינין לפי שעה ציון משום טומאת מגע ומשא אם כן בכל המקום יש לציין בטומאת אהל ולמאי דבעי למימר בהבא על יבמתו (יבמות דף סא.) דלר"ש מתי עובדי כוכבים לא מטמאי אפילו במגע ובמשא נפיק ליה לר"ש ציון מדרשא אחרינא דהתם וציון דגבי גוג לאו משום טומאה אלא לנקות הארץ מן המתים וא"ת ולר"ש דדריש (שם) דאין עובדי כוכבים קרויין אדם הא כתיב וראה עצם אדם וי"ל דנקט אדם לאפוקי דס"ד דקברו שם עצמות בהמה: **אילן** המיסך · מיירי בידוע שיש מת קבור שם אך שאין ידוע תחת איזו ענף ואין סתם כותי נאמן לומר שאינו קבור תחת ענף זה ואפילו הולך תחתיו דאין מקפיד על ספק טומאה ודוקא במאהיל על פני כולה אמר בסמוך דנאמן ומה שפ"ה אילן בסמוך לבית הקברות ופעמים קוברין שם בתגם פירש כן כיון שצריך לפרש בידוע שמת קבור שם דבספק לא היה נאמן אפילו היה מהלך על פני כולה ואע"ג דספק טומאה ברה"ר טהור הכא גזור רבנן והא דקאמר לקמן בפ"ב (דף סח:) דסככות ופרעות לאו אהל הוא ורבנן גזרו עלייהו לאו דוקא קאמר דלאו אהל הוא דבודאי קבור שם איירי כדפי' אלא כלומר אך טומאת אהל אינה אלא מדרבנן דברה"ר ספקו טהור א"נ הענפים המובדלין זה מזה רואים אותם כאילו הן סמוכות ליחשב אהל *כדאמר באהלות (דף סח) המיסך על הארץ רבי יהודה אומר רואין התחתונות כאילו שוות למעלה והעליונות כאילו יורדות למטה ואם הן טנפות זו כנגד זו כפותח טפח מביאות ומולנות כו': **בית** הפרס · על שם פריסה שהעצמות נפרסים במדרס רגלים או ע"י מחרישה ובשדה שאבד בה קבר לא שייך האי טעמא וקרי ליה בפ"ק דמועד קטן (דף ה:) בית הפרס ושמא אגב דקרי בית הפרס לשדה שנחרש בה קבר קרי גם לאבד בית הפרס א"נ לשון בית הפרס על שם שפרסות רגלי אדם נמנעות מלילך שם מפני הטומאה ובפ"ק דמו"ק (דף ה:) תניא גבי בית הפרס הא שדה שנחרש בה קבר ושאבד בה קבר ושדה בוכים ומפרש טעמא דשדה בוכים משום יאוש בעלים ומפרש בערוך *שדה מיוחד שקרובי המת מביאין אותו על אותו שדה ואנשי בית הקברות באין לקראתו ובוכים יחד (ז) וכו' והראשונים חוזרים לביתם ואלו נוטלין אותו ומוליכין אותו לקוברו ואותו שדה שמא דשמא נתגלגל ונתנענע מעט מעט ממנו ונפל ושכחוהו ורבינו שמואל פי' פעמים שבני העיר מניחין אותו שם לפי שסוברין שאנשי בית הקברות יטלוהו וישאו אותו ובני בית הקברות יסברו שאנשי העיר יוליכוהו לבית הקברות ונשאר שם ועוד פי' שם שדה טוכן שדה שיש בה טוכן ומניחין המת שם לפי שעה עד שיהו פנוים להוליכו לבית הקברות לקוברו ופעמים שנשכח שם ולא הוסר והוא יאוש בעלים: **בית** הפרס שנידש טהור · אשדה שנחרש בה קבר קאי ומספקינן לעצם כשעורה ק' אמה סביבות הקבר דכיון שנידש ונרמס ברגלים י"ל שהוליכו כשעורה משם אבל אשדה שאבד בה קבר לא שייכא הך קולא: **מלא** מענה ק' אמה · בתוספתא דאהלות [רפי"ז] מפרש והך ק' אמה הויא לכל רוח: **אמר** ר' יוחנן במהלך ובא על פני כולה · אבל בשדה שנחרש בה קבר אפילו מהלך ובא על פני כולה לא מהימן דאין כאן אלא ספיקא דרבנן שמא הסיט עצם כשעורה ואין כותי חושש עליה וא"ת כי היכי דציון קברות דמהימן אדאורייתא דאוקימנא בכהן עומד שם ה"נ ליתני במתני' דמהימן אסככות ופרעות ובמהלך על פני כולה וי"ל דלא חשיבא ליה למתני' רבותא לאשמועינן דלא חיישינן לרצועה נפקא ועוד אבית הפרס דנחרש בה קבר לא מהני מהלך ובא על פני כולה כדפרישית אלא דוקא כאבד בה קבר וא"ת וכאבד נמי היכי מהני דלמא (ח) טמאה היא וי"ל דמיירי דנקט תרומה ואכיל מינה כדקאמר לעיל וה"ה דנקט ולא אכיל וכגון שידוע לנו שהיא טהורה דלא הוה סתמי מטמא לה:

הדרן עלך דם הנדה

ל א ב מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הלכה ג:

לא ג מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הלכה ח:

לב ד המיי' פ"י מהלכו' טומאת מת הלכה א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אבנים פרעות · [illegible]

תוספי הרא"ש

בכהן טמא · והרוסה וסת בכך אפי' הוא טמא אסור ליכנס בבית הקברות דבנזיר מבעיא ליה בנזיר [בבית הקברות] אי בעי שהייה למלקות ואמרינן נמי בפ"ג מינין אמר רב הונא נזיר שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר חייב · וי"ל דהתם ליכא לאו דהא דרב הונא אלא סברי כשהוא טמא אינו מוזהר עוד שלא יוסיף טומאה: אילן המיסך על הארץ · מיירי שידוע לנו בודאי שמת קבור תחתיו ואינו ידוע לנו תחת איזה מן הענפים ואין הכותי נאמן לומר תחת ענף אחד הוא קבור אפי' הוא הולך תחת שאר הענפים שאינו מקפיד על ספק טומאה כדמוכח בסמוך ואינו נאמן אלא בהולך על פני כולה · ומה שפרש"י אילן המסך לבית הקברות ופעמים קוברין שם אורחא דמילתא נקט אבל לעולם צריך שיהא ודאי (שיש מת קבור תחתיו שאם היה ספק לא היה הכותי נאמן אפי' הולך) על פני כולה ואע"ג בספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור הכא גזור רבנן: בית הפרס · פרש"י על שם שהעצמות נפרסין ונפרכין במדרס רגלי אדם או ע"י המחרישה ואע"ג דבשדה שאבד בו קבר לא שייך האי טעמא וא"ת קרי ליה בית הפרס בפ"ק דמועד קטן · וי"ל דאגב שקרי לשדה (שנאבד) [שנחרש] בו קבר בית הפרס קרי ליה נמי להאי [illegible] בית הפרס הוי על שם שפרסות רגלים נמנעין לילך שם מפני הטומאה · בפ"ק דמועד קטן (ר"ל דאבב) תניא ג' בית הפרס הן שדה שאבד בו קבר ושדה שנחרש בו קבר ושדה בוכים ומפרש שדה בוכים משום יאוש בעלים ומפרש בערוך דשדה מיוחד יש שקרובי המת מביאין אותו עד אותו מקום ואנשי בית הקברות באין לקראתם ובוכין ומספידין שם ביחד והראשונים חוזרים לביתם ואלו נוטלים אותו ומוליכים אותו לבית הקברות ואותו השדה [illegible] שמא עצם נדלדל ונתנענע ממנו מקום ונפל שם ושכחוהו · ורשב"ם פי' פעמים שבני העיר מביאין אותו שם וסבורין שאנשי בית הקברות ישלוהו משם ובני הקברות סבורין שאנשי העיר יוליכוהו לבית הקברות ונשאר שם [illegible] בשדה שנחרש בה קבר אפי' אם מהלך על פני כולה אינו נאמן דספק הוא אם יש טומאה כלל דשמא לא נשאר עצם כשעורה [illegible]: במהלך ובא על פני כולה · ובכהן אוכל תרומה כדלעיל · אבל [illegible]: רצועה נפקא · ובשלן שמא היה ענף יצא מן האילן ונקצץ ותולה בו הטומאה · ותימה כיון שאומ' מתניתין נאמנין על ציון הקבר ליתני נמי נאמנין על (הקברות) [הסככות ופרעות] ולוקמא במהלך על פני כולה וי"ל דלא חשיב ליה חדוש הך דאיסור רצועה נפקא כמו איסור לא בקיאי ביצירה ובטינוף וציון שהוא מדרבנן: סליק פירקא

מוסף רש"י

ובנה אצלו ציון. סימן שיש כאן עצם של מת כדי שיפרשו ממנו [illegible] (יחזקאל לט טו). מנפח אדם בית הפרס והולך. [illegible]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אילן וכו' [illegible]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דקאכיל [illegible]

הגהות מהר"ב רנשבורג

[illegible]